

Frågor och svar – modul 4-6

Är det skillnad på koreansk och japansk silverbuske samt den som endast kallas silverbuske?

Alla anses vara mycket användbara kvävefixerare, vars löv sägs vara särskilt bra pga. sitt lättlösliga kväve som snabbt blir tillgängligt för andra växter och marklevande organismer.

Silverbuske *Elaeagnus commutata*, härdigast, Zon VII. Sägs ha medium kväveförmåga.

Japansk silverbuske *Elaeagnus multiflora*, är säkrast att odla i zon I-III. Sägs ha hög kväveförmåga.

Koreansk silverbuske *Elaeagnus umbellata*, är säkrast att odla i i zon I-III. Sägs ha medium kväveförmåga.

Om man har uppväxta granar mot norr och vill ha ett sluttande skogsbryn, vilket avstånd ska man ha till nästa skikt? Tänkte ev ha rönnbär närmast.

Plantera dem så att de inte krockar med granens krona. Tänk också på om du vill ha en gång mellan vindskydden.

Har ni planerat några särskilda växter runt dammarna? Du har ju visat vilka träd ni satt runt de större dammarna men i övrigt har ni etablerat någon särskild flora runt dammarna som trivs i dessa miljöer eller har ni bara låtit naturen sköta det?

Vi har grönstarr och gul svärdsilja växande på en flytande våtmark för att rena vattnet i dammen utanför växthuset. Precis vid damm kanten till dammen växer vänderot och kabelecka. Andra nordiska sumpzonsväxter som vi planerar att plantera vid de två större dammarna är bland annat ryltåg, skogssäv, fackelblomster, kråklöver, äkta förgetmigej, kabelecka etc. Dammen i skogsträdgårdens vid huset, har vi inte bestämt vilka växter som vi kommer odla i anslutning och i dammen. Ni som är intresserade av vattenväxter, kan jag rekommendera vattenkrasse, som gillar att växa i rinnande vatten som är både god och nyttig. Dock är det en känslig växt (D) som bara trivs i landets gynnsamma delar.

Aklejan anses vara antiseptisk men innehåller blåsyra och bör därför inte användas för invärtes bruk. Stämmer det?

Akleja är giftig enligt odla.nu men inte enligt tex Giftinformationscentralen. Andra skriver att den kan vara giftig. Jag tycker inte att man ska äta den förrän det finns mer bevis på att den är ätlig.

Hur kan man få tag på organiskt material?

Vi får hästgödsel från grannar och ensilage och halm från lokala bönder. Kolla med ridskolor. Ett tips från en av deltagarna: Om ni bor nära en kyrkogård, fråga dem om gräsklipp på vår/sommar och löv på hösten. Vi får mängder av vårt organiska material från kyrkogården som vi bor granne med.

Hur ska man göra gångar om man har mark där det är mycket roto-gräs som kvickrot? Täcka med kartong/tidningar/duk, och sedan? Läger man organiskt material ovanpå, som när man bygger bäddar, fast inte lika högt? Och väntar tills det blir jord och därefter sår gräs?

Det beror på vad man vill ha för material i gångarna. Om jag skulle få välja skulle jag personligen föredra träflis i gångarna eftersom det är ett material som är skönt att gå på och det bryts ner långsamt och därför behöver man inte fylla på lika ofta till skillnad mot sågspån eller täckbark. Dessutom är det inte lätt för ogräs att frösa sig i flis.

Vi började anlägga våra gångar genom att först lägga på tre lager med wellpapp och täckte över med flis men vi insåg ganska snart att det skulle krävas mängder i vår stora skogsträdgård. Därför valde vi istället att klippa gångarna med gräsklippare och täckte istället den flis vi hade i bäddarna efter att vi hade lagt på wellpapp. De gångar som vi påbörjade med att täcka med kartong och flis såddes senare in till en lågväxandegräsmatta men de gångar som vi inte hade börjat täcka, började vi istället klippa den befintliga vegetationen som i det här fallet var kvickrot och vitklöver. Det var en jämn åker så vi behövde inte jämna till gångarna. Runt alla bäddar underhåller vi genom trimning för att hindra gräset (framförallt kvickrot) från att ta sig in i bäddarna.

De gångar som vi gör mellan bäddarna på fältodlingen (marketgarden) lägger vi däremot svart markduk av vävd plast direkt på marken. Vi jämnar inte till marken utan över duken lägger vi flis så det blir jämnt. Vi har också testat att endast lägga tre lager med wellpapp och ett tjockt lager med flis (utan markduk under) men då behöver man fylla på med flis varje år för att hindra ogräset att ta sig upp. Med markduk under räcker det med att fylla på ungefär vart fjärde till femte år. Jag håller med om att det är synd att bygga in plast och något som jag själv tidigare var väldigt skeptisk till men jag är öppen för båda. På vissa platser i Sverige har jag hört att man kan få tag på flis grattis, då skulle jag hellre fylla med flis varje år mot att lägga ner markduk i botten.

Var får ni tag på all kartong?

Vi har hämtat på sängbutiker. Ett tips från en deltagare: Angående kartong så finns det att köpa på rulle. Annars kan man efterlysa i köp/säljgrupper på Facebook. Många blir glada att någon hämtar deras Ikea-kartonger så de slipper köra iväg dem.

Fler ställen att köpa markduk?

En deltagare vill tipsa om ett företag som säljer markduk, typ vägduk, i mindre partier till bra pris. Vi försöker alltid använda wellpapp och tidningar, men på vissa platser, t.ex. i gångar har vi använt N2-duk från deladrulle.se

Det finns en plastfri odlingsduk, (Viridifibra.se) Jag, (Ylvali) har kollar upp den och den bryts ner redan efter 2 månader. Om man vill använda den typen av duk måste man lägga på fler lager, alternativt lägger på ett nytt lager efter två månader. Produkten riktar för säsongsbaserade grödor, som t. ex de flesta köksväxter.

Om du har ungefärliga mått på de olika vägarna, med släp, med skottkärra och de minsta.

Huvudgången är ca 4 meter och bredare i svängen, vägen blir smalare närmare huset. Den tropiska delen finns ingen huvudgång, där är alla gångarna ca 80 cm, för att komma genom med en skottkärra.

Har ni gjort om mycket i trädgården efterhand; flyttat planter till bättre platser osv.? Eller var planeringen så bra från början att ni sluppit flytta växter?

Träd och buskar har vi inte flyttat på men däremot flyttas växter från örtskiktet. Örter som har skapat ett bestånd har vi delat och flyttat till andra bäddar som behöver fyllas. Vi har också tagit mycket sticklingar och flyttat rotskott till nya platser.

Eftersom man behöver rätt stora bestånd för att täcka stora ytor, har du tips på någon växt i örtskiktet som lämpar sig bra och är enkla att driva upp från frön?

Läkemalva, lungrot, kungsmynta, fjällsyra, knölvial, libbsticka, rödådrad syra, vårsköna, kvanne, anisisop, rödmalva, myskmalva.

Sätter bärsumak många rotskott?

Det står fel i drönarbilden som ni fått på samplanteringar. Det är rönsumak som vi odlar, bärsumak går inte att odla i Sverige. Rönsumak slår väldigt många rotskott och klassas som invasiv. Om man har en liten trädgård ska man tänka flera gånger innan man planterar den men i en större skogsträdgård kan den passa i vindskyddet.

Vad använder du hagtorn till?

Hagtorn är en lämplig vindskyddsväxt och är även en bra insektsväxt. Vi använder bären till fruktläder, sylt eller juice.

Kan man köpa uppländsk vallört (Bocking 14) som plantor eller måste man så?

Man kan köpa rotsticklingar från olika håll. Skogsträdgårdsbloggen säljer under våren och jag säljer hela säsongen. Bocking 14 är en steril sort som växer disciplinerat i sina tuvor och sprider sig inte, därför kan man inte så den. Den vanliga vallörten frösår sig kraftigt och skulle konkurrera ut mycket annat.

Har du någon uppfattning hur mycket ni investerat i olika delar av skogsträdgården? Träd och buskar är ju rätt kostsamt?

Inköp av träd och buskar har kostat ca 40 000 kr. Gröngödslingsfrön och frön till perenna örter har kostat ca 1000 kr.

En tanke som slog mig när jag kollade på Christians föreläsning var att det kändes som om ni hade en hel del bryn rätt nära huset. Det kanske bara såg ut så. Blev nyfiken på hur ska man tänka för att få till vindskydd men ändå se till att man får så mycket ljus in i huset som möjligt. Det här med balans mellan vind och sol samt skugga känns svårt. Särskilt mörka vinterhalvåret vill man ju ha in så mycket ljus som möjligt i huset. Jag målar dessutom och vill få till det här med bra ljus i ateljén.

Det är alltid en avvägning. Var och en behöver själva avgöra hur pass nära huset man anlägger bäddarna.

Du har nämnt att ni fått bidrag för att gräva dammarna, det ger mig en känsla att det är väldigt dyrt att anlägga damm. Vad kan man tänka på för att få ner kostnaderna så mycket som möjligt.

Ta hand om schaktmassorna själv, det kostar mindre och man får det som man vill ha det! Be om en offert innan jobbet görs. Medverka under hela arbetet och behåll jorden till upphöjda bäddar. Ett tips från en av deltagare: Vi håller på och planerar en damm på ca 80 m² och har fått offert från grävare på ca 6000 kr. Det inkluderar sortering av massorna i matjord och mineraljord, men ingen bortforsling.

Hur funkar det att odla växter ur kålfamiljen som perenner, inom ettårig grönsaksodling ska man ju bara odla det var 7:e år i växtföljden för att förebygga klumprotssjuka?

Ett högt pH i jorden gör att klumprotssjuka (svampsjukdom) inte är lika aggressiv. Det blir därför viktigare med ett högt pH när vi odlar perenna kålsorter för att förhindra att svampen får möjlighet att föröka upp sig. Strandkål till exempel gillar helt enkelt inte att växa i sura jordar och de flesta maskar klarar sig inte heller där det är för surt eftersom många behöver kalk till sitt sekret. Det finns några växter som kan bidra med att höja pH-värdet i jorden, till exempel uppländsk vallört (Bocking 14). Förutom att odla Bocking 14, på flera platser i en skogsträdgård, kan vi också täcka med dess blad runt växter flera gånger under säsongen. Man kan också gödselvattna med uppländsk vallört

men också med nässla, för att höja pH-värdet i jorden. Man tror att det är de bakterier som finns i vallörts- och nässelvatten, som förbrukar organiska syror och pH-värdet förskjuts då mot det basiska.

Finns det något bra boktips för att förstå trädmiljöer?

Träd i urbana landskap av Henrik Sjöman

Vad har kvanne för läkande egenskaper?

Stärker immunförsvaret, bra för matsmältningen och mot gaser. Roten är mest verksam men man kan också göra te på bladen. Kvanne har också lugnande egenskaper.

Jag tror att just det här sättet att odla kan vara smart här i norr, pga vindskyddet och att skapa bra mikroklimat. Vet du om någon skogsträdgårdsodling i norra Sverige, helst då ovanför Umeå? Hade varit kul att besöka....

Jag tror precis som du, att vindskydd och genom att förbättra mikroklimatet genom olika åtgärder skapar bättre förutsättningar för att kunna odla mer växter uppe i norr. Några exempel på åtgärder som jag skulle ha gjort om jag bodde i Umeå trakten igen (ja, jag har faktiskt bott där uppe) är att bygga upphöjda bäddar och tillföra mängder organiskt material. Anlägga en damm (om platsen har rätt förutsättningar) och utnyttja fasta föremål som till exempel stenar, klippväggar, vägar etc som värmas upp av solen under dagen och som avger värmen under natten. När det gäller vindskydd så kan en hög granhäck på norrsidan dels tjäna som vindskydd samtidigt som den har en buffrande värmeeffekt. Annorlunda på västsidan, där vill man inte ha för höga träd eftersom den kommer från samma håll som den värmegivande eftermiddags- och kvällssolen. Flera relativt låga vindskydd efter varandra istället för en hög. Amträd, är också en viktig del i skogsträdgården i norr.